

Stupnjevita tužba

Geld, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:092501>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za građansko procesno pravo

Luka Geld
Stupnjevita tužba
Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Juraj Brozović
Zagreb, rujan 2024.

SAŽETAK

Ovaj rad analizira institut stupnjevite tužbe u hrvatskom parničnom pravu, koji je uveden Novelom Zakona o parničnom postupku iz 2003. Stupnjevita tužba omogućava tužitelju da podnese tužbu u više faza, počevši s traženjem potrebnih informacija ili isprava, a potom specificira glavni zahtjev na temelju prikupljenih podataka. Rad se bavi pravnom prirodom stupnjevite tužbe, njezinom primjenom u praksi, te usporedbom s njemačkim pravim sustavom, gdje je stupnjevita tužba također prisutna.

Poseban naglasak stavljen je na izazove u tumačenju i primjeni stupnjevite tužbe u hrvatskoj sudskoj praksi, posebno u područjima kao što su radni sporovi i sporovi o ništetnosti odredbi u ugovorima o kreditima. Rad također ističe važnost ovog instituta u zaštiti prava potrošača, kao što je vidljivo u slučaju kredita vezanih uz švicarski franak (CHF krediti), gdje je stupnjevita tužba omogućila tužiteljima učinkovito ostvarivanje njihovih prava.

Zaključno, rad ukazuje na potrebu za daljnjim usklađivanjem sudske prakse i preciznijim definiranjem određenih aspekata stupnjevite tužbe kako bi se osigurala dosljedna i pravična primjena ovog instituta u praksi.

SUMMARY:

This thesis analyzes the action by stages in Croatian civil procedure, which was introduced by the Amendments to the Civil Procedure Act of 2003. The action by stages allows the plaintiff to file a claim in multiple stages, beginning with a request for necessary information or documentation, followed by specification of the main claim on the basis of the collected data. The thesis explores the legal nature of the action by stages, its application in practice, and compares it with the German legal system, where such action (*Stufenklage*) is also regulated.

Particular emphasis is placed on the challenges in interpreting and applying the action by stages in Croatian court practice, especially in areas such as labor disputes and disputes regarding the nullity of contract provisions in loan agreements. The thesis also highlights the importance of this institute in protecting consumer rights, as evidenced in the case of loans linked to the Swiss franc (CHF loans), where the action by stages enabled plaintiffs to effectively realize their rights.

In its conclusions, the thesis points out the need for further harmonization of court practice and a more precise definition of certain aspects of the action by stages to ensure its consistent and fair application in practice.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Luka Geld, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Luka Geld, v.r.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. VRSTE STUPNJEVITE TUŽBE.....	3
2.1. <i>Stupnjevita tužba stricto sensu</i>	3
2.2. <i>Stupnjevita tužba u širem smislu</i>	4
3. POJEDINA PITANJA U VEZI SA STUPNJEVITOM TUŽBOM	6
3.1. <i>Ocjenjivanje nužnosti i urednosti stupnjevite tužbe</i>	6
3.2. <i>Odluka o manifestacijskom zahtjevu</i>	8
3.3. <i>Ovrha na temelju odluke o manifestacijskom zahtjevu i njezin utjecaj na parnicu .</i>	11
3.4. <i>Provođenje dokaznog postupka u povodu stupnjevite tužbe</i>	13
3.5. <i>Stupnjevita tužba i preinaka tužbe.....</i>	15
3.6. <i>Prekid zastare za tražbine iz stupnjevite tužbe</i>	17
3.7. <i>Troškovi postupka u povodu stupnjevite tužbe</i>	18
4. STUPNJEVITA TUŽBA U NJEMAČKOM POSTUPKU	20
5. ZAKLJUČAK.....	22
6. LITERATURA.....	25

1. UVOD

Tužba je parnična radnja u kojoj tužitelj ističe zahtjev za pružanje pravne zaštite određenog sadržaja koju tužitelj traži od suda u odnosu na tuženika, za kojeg tvrdi da se prema njemu nalazi u određenoj građanskopravnoj obvezi koju dobrovoljno nije ispunio ili u odnosu za kojeg tvrdi da je u svoju korist ovlašten tražiti utvrđenje sadržaja nekog pravnog odnosa ili proizvođenje određene promjene u pravnim odnosima.¹ Tužba mora sadržavati sve što je potrebno da bi se u vezi s njom postupilo (čl. 106. st. 2. ZPP-a). Tužba treba sadržavati određen zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih traženja, činjenice na kojima tužitelj temelji zahtjev, dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, a i druge podatke koje mora imati svaki podnesak (čl. 186. st. 1. ZPP-a). U situacijama kada tužba ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njoj postupilo sud će pozvati tužitelja da ispravi ili dopuni tužbu u određenom roku (čl. 109. st. 1. ZPP-a). Ako tužba bude vraćena bez ispravka ili dopune, ili ne bude vraćena u određenom roku, tužba će se odbaciti (čl. 109. st. 4. ZPP-a). Na koji način tužitelj može postaviti zahtjev za pravnu zaštitu ako, ne svojom krivicom, ne raspolaže svim podacima kako bi udovoljio zahtjevima koje pred njega postavljaju procesna pravila? Novelom ZPP-a iz 2003. u hrvatski je parnični postupak uveden institut stupnjevite tužbe čija je svrha olakšati ostvarenje tražbina čija točna visina ili količina (ili neki drugi sadržaj) tužitelju nisu poznati zato što tuženik ne ispunjava svoju građanskopravnu obvezu polaganja računa ili predaje pregleda imovine ili se podaci koji proizlaze iz takvog odnosa smatraju zajedničkim.² Dakle, radi se o iznimci od pravila da tužbeni zahtjev prilikom podnošenja tužbe mora biti kvalitativno i/ili kvantitativno određen.³

Stupnjevita tužba se, u materijalnom smislu, sastoji od minimalno dva tužbena zahtjeva o kojima sud odlučuje u dva odvojena, ali komplementarna stadija. Pod prvim zahtjevom iz stupnjevite tužbe smatramo zahtjev za polaganjem računa i/ili predajom potpunog pregleda imovine ili obveza koji mora biti određen već prilikom podnošenja stupnjevite tužbe (tzv. manifestacijski zahtjev).⁴ Drugi zahtjev je nespecificirani kondemnatorni⁵ zahtjev kojeg

¹ Triva, Siniša i Dika, Mihajlo: Građansko parnično procesno pravo, VII izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 394.

² Dika, Mihajlo: Građansko parnično pravo, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 337.

³ Mladen Pavlović: Manifestacijska stupnjevita tužba i tužba vjerovnika prije dospelosti njegove tražbine, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 4/2019, str. 923-944.

⁴ *Ibid.*

⁵ Prema MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. izdanje 2020., ZPO § 254 Rn, u okviru stupnjevite tužbe moguća je i tužba za utvrđenje, ali samo iznimno, s obzirom na to da za deklaratorni tužbeni zahtjev u pravilu nedostaje pravni interes. Također, u okviru stupnjevite tužbe moglo bi se postaviti i konstitutivni tužbeni zahtjev, npr. kada se manifestacijskim zahtjevom traže podaci o okolnostima koje utječu na visinu ugovorne kazne, u glavnom zahtjevu isplata ugovorne kazne, koja zahvaljujući konstitutivnom tužbenom zahtjevu može biti smanjena ili povišena.

će tužitelj specificirati tek nakon što se provede vještačenje o podacima koje tuženik izbjegava dati. Pošto manifestacijski zahtjev u prvom stadiju bude prihvaćen, sud će nastaviti s rješavanjem o „glavnom“ zahtjevu u drugom stadiju.⁶ Ova dva zahtjeva moraju biti u funkcionalnoj vezi (s obzirom na pomoćni karakter manifestacijskog zahtjeva⁷), što znači da je prihvaćanje i ostvarenje manifestacijskog zahtjeva pretpostavka za postavljanje određenog tužbenog zahtjeva („glavni“ zahtjev).⁸

Nekoliko je izazova prilikom postupanja po stupnjevitoj tužbi, a prvi od njih javlja se već prilikom odlučivanja o njezinoj urednosti. Je li tužitelj već u tužbi dužan dokazati da mu tuženik ne želi priopćiti podatke kojima raspolaže i što se sve smatra raspolaganje takvim podacima? U vezi s tim, javlja se zanimljivo pitanje i u stadiju odlučivanja o manifestacijskom zahtjevu: jesu li opravdani argumenti tuženika da tužitelj prevaljuje teret dokazivanja na tuženika, što je samo po sebi zlouporaba procesnih ovlasti, time što od tuženika traži podatke kojima će se specificirati tužbeni zahtjev protiv istog tog tuženika? Kakva je priroda rješenje o manifestacijskom zahtjevu, radi li se o rješenju o upravljanju postupkom? Od kakvog je značenja za parnicu pokretanje ovršnog postupka radi pribave podataka iz rješenja o manifestacijskom zahtjevu (čl. 325.a st. 1. i 3. ZPP-a)? Kakve su procesna ovlaštenja suda u vezi s dokaznim postupkom? S obzirom da se nakon pribavljanja podataka ili isprava treba specificirati do tog trenutka neodređeni tužbeni zahtjev (čl. 186.b st. 4. ZPP-a), kakve to ima implikacije na odluku suda o troškovima i naknadi za rad odvjetnika? S tim u vezi, predstavlja li specifikacija tužbenog zahtjeva djelomično povlačenje tužbe, kada se, nakon provedenog vještačenja utvrdi da je prava vrijednost spora zapravo manja od prvotno naznačene? Kada nastupa zastara za „povišeni“ dio tužbenog zahtjeva? Ovo su samo neka od pitanja na koje relativno kompleksne odredbe ZPP-a ne daju odgovor.

Motivacija za pisanje diplomskog rada na temu stupnjevite tužbe proizlazi upravo iz gore navedenih pitanja, koja su postala aktualna posebice u radnim sporovima i sporovima o utvrđenju ništetnosti odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi ugovora o kreditu u švicarskim francima (*CHF krediti*). Upravo u takvim sporovima, institut stupnjevite tužbe je nezaobilazan. Proučavanjem sudske prakse i domaće i strane pravne literature, pokušat ćemo ponuditi odgovor na uvedeno postavljena pitanja i zaključiti je li složenost dikcije čl. 186.b i 325. ZPP-a,

⁶ MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. Aufl. 2020, ZPO § 254 Rn. 20, 21.

⁷ Becker-Eberhard napominju da manifestacijski zahtjev zapravo nije pomoćni zahtjev jer bez pružanja informacija, odlučivanje o glavnom zahtjevu postaje bespredmetno; MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. Aufl. 2020, ZPO § 254 Rn. 1-5.

⁸ Švedl Blažeka, V. (2022). Neka pitanja vezana za postupanje po stupnjevitoj tužbi u sudskoj praksi hrvatskih sudova. Pravni vjesnik, 38 (3-4), 183-201.

koji ju bitno razlikuje od zakonskoj izričaja koji se koristi u vezi s njemačkom stupnjevitom tužbom (njem. *Stufenklage*), razlog mnogim nedoumicama u praksi, što dovodi do toga da je sudska praksa u pogledu stupnjevite tužbe siromašna i neadekvatna.

2. VRSTE STUPNJEVITE TUŽBE

Osnovna odredba o stupnjevitoj tužbi ne uređuje samo stupnjevitu tužbu, već i ranije spomenut manifestacijski zahtjev koji je moguće postaviti i kao samostalnu manifestacijsku tužbu (čl. 186.b st. 1. ZPP-a), ali i kao dio stupnjevite tužbe *stricto sensu* (čl. 186.b st. 2. ZPP-a) i stupnjevite tužbe u širem smislu (čl. 186.b st. 3. ZPP-a). Pravna priroda stupnjevite tužbe je dvojaka: ona sadrži procesnopravne i materijalnopravne normativne osnove za ostvarivanje prava na pribavljanje određenih isprava i podataka te prava na ispunjenje tim ispravama ili podacima uvjetovanih činidbi.⁹ Naime, članak 186.b ZPP s jedne strane definira procesni oblik ostvarivanja prava na polaganje računa i podnošenja pregleda imovine i obveza, dok je s druge strane utvrđena i opća obveza pružanja podataka o utajenoj ili prikrivenoj imovini te oblik njezina procesnoga ostvarivanja.¹⁰

2.1. Stupnjevita tužba *stricto sensu*

Prema zakonskom tekstu čl. 186.b. st. 2. ZPP-a stupnjevita tužba *stricto sensu* može se postaviti u sporovima koji se tiču isplate određenog iznosa novca, isporuke određene količine zamjenjivih stvari, predaje određenih stvari ili prijenosa određenih prava. Kada govorimo o stupnjevitoj tužbi, treba imati na umu da se radi o objektivnoj kumulaciji tužbenih zahtjeva, za koju je dovoljno tek da manifestacijski zahtjev i nespecificirani zahtjev u funkcionalnoj vezi, dok ostale zakonom predviđene pretpostavke iz članka 188. ZPP-a ne moraju biti ispunjene.¹¹

Kao što je već ranije rečeno, stupnjevita tužba *stricto sensu* iz čl. 186.b st. 2. ZPP-a ima uži doseg, od stupnjevite tužbe u širem smislu iz čl. 186.b st. 3. ZPP-a. Tomu je tako, zato što stupnjevitom tužbom iz st. 3. mogu zahtijevati sve vrste podataka, a ne samo onih koji su potrebni za isplatu određenog iznosa novca, isporuku određene količine zamjenjivih stvari, predaju određenih stvari ili prijenos određenih prava. Iako sam zakonski tekst st. 2. ne uvjetuje,

⁹ Dika, Mihajlo Građansko parnično pravo, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 329.

¹⁰ Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 2003. <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//47.%20-%2011.pdf>, pristupljeno 8. rujna 2024.

¹¹ Dika, Mihajlo Građansko parnično pravo, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 339.

kao st. 3., da tužitelj i tuženik moraju stajati u određenom građanskopravnom odnosu ili da se ti podaci moraju smatrati zajedničkim za strane u sporu, one moraju imati (imovinsko)pravni interes za podizanjem takve tužbe jer će inače ona biti odbačena (čl. 288. st. 2. ZPP-a). Iz čl. 186.b st. 2. ZPP-a proizlazi da stupnjevitu tužbu *stricto sensu* može podnijeti samo osoba koja za to ima imovinskopravni interes, s obzirom na to da navedena odredba upućuje na st. 1. istog članka koji izrijekom navodi da samo tužitelj koji za to ima imovinskopravni interes može tužbom zatražiti od suda da naloži tuženiku koji je prema sadržaju pravnog odnosa dužan položiti račun ili dati pregled neke imovine i obveza, odnosno tuženiku za koga je vjerojatno da nešto zna o utajenoj ili prikrivenoj imovini – da, pod prisegom ili bez prisege, položi račun ili preda potpuni pregled imovine ili obveza, odnosno priopćiti što mu je o utajenoj ili prikrivenoj imovini poznato.

Primjerice, stupnjevitu tužbu iz čl. 186.b. st. 2. ZPP-a podnosi tužitelj u postupku radi isplate preplaćenih iznosa temeljem ništetne odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi iz ugovora o kreditu (tzv. CHF krediti) na način da najprije postavlja tužbeni zahtjev u obliku manifestacijskog zahtjeva za dostavu početnog otplatnog plana, otplatnih planova tj. „promete po kreditu“, knjigovodstvene kartice iz koje je razvidan plasman kredita i otplata istog te svih promjena kamatne stope koje su nastupile tijekom otplate kredita, iz razloga što ih tužitelj ne posjeduje, a iznos kojeg bi tuženik trebao vratiti s osnove ništetne odredbe ugovora tek treba utvrditi. Potom, tužitelj predlaže sudu da po provedenom dokaznom postupku donese presudu kojom nalaže tuženiku povrat preplaćenog iznosa kojeg će tužitelj specificirati sukladno vještačkom nalazu i mišljenju.¹²

2.2. Stupnjevita tužba u širem smislu

Čitajući odredbu kojom je uređena stupnjevita tužba u širem smislu, moglo bi se zaključiti da ona ima širi doseg od one kojom je uređena stupnjevita tužba *stricto sensu* zato što tekst st. 3. uvjetuje da sudionici parničnog postupka, dakle tužitelj i tuženik, moraju stajati u određenom građanskopravnom odnosu prije parnice, a čiji sadržaj mora biti takav da je jedna strana dužna drugoj strani dati određene podatke kojima raspolaže ili se ti podaci mogu smatrati zajedničkim za obje strane. Takva dikcija nije prisutna u st. 2. (stupnjevita tužba *stricto sensu*), ali kao što je ranije navedeno, tužitelj svakako mora imati određeni (imovinsko)pravni interes

¹² Tako tužitelj u predmetu Općinskog građanskog suda u Zagreb, posl. br. P-9804/19. Zahvaljujemo sutkinji Tihani Čišper na ustupanju spisa predmeta.

za podnošenje stupnjevite tužbe. Pravni interes je procesna pretpostavka kojom tužitelj, na razini vjerojatnosti, dokazuje da postoje konkretni pravni razlozi zbog kojih bi se sud trebao angažirati u njegovoj stvari¹³, a samom tvrdnjom tužitelja da postoji građanskopravni odnos relevantan u kontekstu podnošenja stupnjevite tužbe, postojanje takvog interesa ne dovodi se u pitanje.

Pitanje koje se nameće proučavajući ovaj članak jest, koje podatke je tuženik dužan staviti na raspolaganje tužitelju? Naime, pretpostavke za postavljanje manifestacijskog zahtjeva stupnjevite tužbe u širem smislu (čl. 186.b st. 3.) utoliko je uopćenije da bi se mogao postaviti i kada obveza na davanje podataka ne bi proizlazila iz građanskopravnog odnosa koji postoji između tužitelja i tuženika, već bi bilo dovoljno da se ti podaci smatraju zajedničkim za njih.¹⁴ To su, dakle, podaci koje mu je tuženik dužan dati na temelju građanskopravnog odnosa, a takva dužnost tuženika uređena je materijalnopравnim odredbama pojedinih građanskopravnih odnosa, posebice obveznopравnih.¹⁵ O tome će se biti riječ kada materijalnopравne odredbe uređuju odnose ugovornih strana na način da je jedna strana dužna drugoj položiti račune ili predati pregled imovine i obveza u vezi s tim odnosom.¹⁶

Primjerice, kod ugovora o nalogu, o obavljenom poslu nalogoprimac je dužan položiti račun i predati bez odugovlačenja nalogodavcu sve što je primio na temelju obavljanja povjerenih mu poslova, bez obzira je li ono što je primio za nalogodavca bilo dugovano ovome ili ne.¹⁷ Takva obveza postoji i u slučaju ortaštva - ortaci kojima je povjereno posloводство dužni su uredno voditi poslovne knjige i polagati račun o stanju zajedničke imovine te svim приходima i rashodima.¹⁸ Pitanje koje se nadovezuje, a bitno je u kontekstu urednosti stupnjevite tužbe je - koji podaci se mogu smatrati zajedničkim za obje strane građanskopravnog odnosa? Odgovor na to pitanje također se krije u materijalnopравnim odredbama. To su podaci koji se tiču zajedničkih pravnih poslova i odnosa općenito.¹⁹ Primjerice, u odnosu radnika i poslodavca to su podaci o obavljenom radu i kriterijima za njegovo vrednovanje – na primjer, broj prekovremenih sati, broj sati noćnog rada i slično. Podaci koji su traženi, moraju proizlaziti iz

¹³ Siniša Triva, Mihajlo Dika: Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, 2004., str. 139.

¹⁴ *Ibid.*, str. 343-344.

¹⁵ MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. Aufl. 2020, ZPO § 254 Rn. 13-16.

¹⁶ Dika, Mihajlo: Građansko parnično pravo, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 339.

¹⁷ Članak 768. Zakona o obveznim odnosima (NN br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23.; dalje: ZOO): O obavljenom poslu nalogoprimac je dužan položiti račun i predati bez odugovlačenja nalogodavcu sve što je primio na temelju obavljanja povjerenih mu poslova, bez obzira je li ono što je primio za nalogodavca bilo dugovano ovome ili ne.

¹⁸ Članak 644. stavak 1. ZOO-a: Ortaci kojima je povjereno posloводство dužni su uredno voditi poslovne knjige i polagati račun o stanju zajedničke imovine te svim приходima i rashodima.

¹⁹ Dika, Mihajlo: Građansko parnično pravo, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 344.

konkretnog odnosa dviju strana, a ne jedne strane i neke treće osobe, makar bi ti podaci mogli imati utjecaja na prvi odnos. Tako Dika tvrdi da „...ne bi s aspekta parnice za uzdržavanje djeteta bili zajednički za dijete i tuženog roditelja podaci o primanjima roditelja po osnovi njegova radnog odnosa.“

3. POJEDINA PITANJA U VEZI SA STUPNJEVITOM TUŽBOM

3.1. Ocjenjivanje nužnosti i urednosti stupnjevite tužbe

Kada je stupnjevita tužba nužna, odnosno, za koje situacije pravni sustav predviđa iznimku i dopušta tužitelju da, sasvim opravdano, postavi neodređeni tužbeni zahtjev? Tako primjerice, stupnjevita tužba u pravilu neće biti opravdana u postupcima o naknadi štete proizašle iz prometne nesreće, dok će biti neophodna u postupcima o naknadi štete zbog neovlaštenog korištenja tužiteljevog autorskog djela. Naime, tužiteljevo nepoznavanje podataka koji su potrebni radi postavljanja određenog tužbenog zahtjeva moraju proizlaziti iz činjenica koje leže na strani tuženika.²⁰ Stoga, u prvom slučaju izvanugovorne odgovornosti za štetu, tuženik nije odgovoran što tužitelj ne može sam procijeniti visinu štete. Ne radi se o tome da tuženik ne želi tužitelju predati određene podatke koji su njemu poznati, a niti tuženik uopće može znati visinu štete. Tužitelj u tom slučaju neće podnijeti stupnjevitu, već klasičnu tužbu radi naknade štete. Različito je to od potonjeg slučaja u kojem tužitelj bez potrebnih informacija ne može postaviti tužbeni zahtjev. Naime, s obzirom na to da tužitelj ima pravo na naknadu izmakle dobiti, prilikom dosuđivanja naknade štete, sud u obzir uzima i materijalnu korist koju druga strana postiže neovlaštenim korištenjem djela. No, tužitelj bez potrebnih informacija nije znao da se njegovo autorsko djelo neovlašteno koristi, a još manje koliko dugo je to trajalo pa posljedično ne može postaviti tužbeni zahtjev.

Tužitelj najprije mora dokazati da mu tuženik odbija dati podatke na koje se manifestacijski zahtjev odnosi (ili mu tuženik neopravdano uskraćuje uvid u te podatke) i bez kojih se objektivno ne može postaviti određeni tužbeni zahtjev.²¹ U predmetima koji se odnose na tzv. *slučaj Franak* tuženik je, tijekom trajanja ugovornog odnosa, kontinuirano dostavljao tužitelju sve isprave koje se odnose na tužiteljeve obveze iz ugovora o kreditu.²² Znači li to da

²⁰ Rosenberg, Leo; Schwab, Karl Heinz; Gottwald, Peter, *Zivilprozessrecht*, 16. izdanje, München, 2004., str. 632.

²¹ Tako u svojoj odluci Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 677/2021-2 od 2. veljače 2022.

²² Također, sukladno odredbi čl. 160. st. 1. Zakona o kreditnim institucijama (NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19) kreditna institucija dužna je sastavljati, kontrolirati i čuvati knjigovodstvene isprave u skladu s važećim

je tužitelj, u jednom trenutku ipak raspolagao podacima koji su mu potrebni za specifikaciju tužbenog zahtjeva i od kakvog je to značaja za odluku o manifestacijskom zahtjevu, ako je tužitelj te podatke nije sačuvao ili ih je, primjerice, izgubio? Treba li zbog takvog „nemara“ tužitelj biti kažnjen uskratom sudske zaštite s naslova stupnjevite tužbe? Uz to, od kakve je važnosti okolnost da su sporni podaci objavljeni na web stranici tuženika? Ocjenjivanja raspolaže li u takvim situacijama tužitelj podacima koji su mu potrebni za specifikaciju tužbenog zahtjeva bitno je s obzirom na to da će o tome ovisiti odluka suda – radi li se o stupnjevitoj tužbi ili ne. Iz sudske prakse razvidno je da stajališta sudova o tom pitanju nisu konzistentna pa tako različiti županijski sudovi daju različite odgovore na ovo pitanje. Prema jednom stajalištu ne postoji obveza tuženika da dostavlja isprave koje su, između ostalog bile dostupne na mrežnoj stranici tuženika.²³ Drugo stajalište polazi od toga da „...zbog nesporne opsežnosti ukupne dokumentacije na 'home-pageu' koja sadrži nekoliko tisuća informacija i desetke podstranica unutar opće funkcionalnosti web stranice, razumno je i logično da tužiteljica niti jednim alatom nije uspjela pronaći gdje se predmetne informacije nalaze, pa kada već tuženik tvrdi da se na stranici nalaze takve obavijesti, bilo bi umjesno i korektno da onda i naznači adresu takve objave.“²⁴ Čini se da je drugi stav ispravan zato što se radi o tužitelju koji je pravni laik i od kojeg se ne smije očekivati da, u postupcima koji zahtijevaju specifično ekonomsko (ili bankarsko) znanje, sam ocijeni koji su mu sve podaci nužni za postavljanje specificiranog tužbenog zahtjeva. Dokazivanje se ne bi smjelo otežavati, imajući na umu da se radi o podacima koji su zajednički za obje strane, ali ih tuženik ne želi priopćiti tužitelju. Samim „skrivanjem“ takvih podataka došlo je do neravnopravnosti stranaka u postupku, čime se dovodi u pitanje načelo jednakosti oružja kao jedan od osnovnih elemenata pravičnog postupka prema judikaturi Europskog suda za ljudska prava.²⁵

Odgovori sudske prakse nisu jedinstveni ni u odgovorima na pitanje je li za ocjenjivanje urednosti i dopustivosti stupnjevite tužbe relevantna okolnost da je tužitelj u ranijem razdoblju imao u posjedu dokumentaciju potrebnu za specifikaciju tužbenog zahtjeva, a koju sada traži u

propisima i standardima struke. Prema čl. 160. st. 3. istog zakona kreditna je institucija dužna tijekom cijelog razdoblja trajanja poslovnog odnosa i najmanje jedanaest godina nakon isteka godine u kojoj je odnos prestao čuvati ugovore i druge isprave o zasnivanju poslovnog odnosa.

²³ Tako u svojim odlukama Županijski sud u Puli Gž-596/2020 od 26. kolovoza 2020. i Gž-1521/2021-2 od 28. prosinca 2021.

²⁴ Tako u svojoj odluci Općinski građanski sud u Zagrebu P-9804/2019-24 od 29. prosinca 2022.

²⁵ Uzleac, Alan: Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, 2010. Prema praksi Europskog suda za ljudska prava, načelo jednakosti oružja podrazumijeva da svaka stranka u postupku „mora imati razumnju mogućnost da izloži svoj predmet sudu pod uvjetima koji je znatno ne prikraćuju u odnosu prema protivnoj stranci“. *Dombo Beheer BV protiv Nizozemske*, 27. listopada 1993., § 33; *Bulut protiv Austrije*, 22. veljače 1996., § 47; *Foucher protiv Francuske*, 18. ožujka 1997., § 34.

manifestacijskom zahtjevu. Prema prvom stajalištu, za donošenje odluke kojom se usvaja manifestacijski zahtjev uopće je irelevantna činjenica je li tužitelj u ranijem razdoblju imao predmetnu dokumentaciju.²⁶ Prema takvom stajalištu posljedice nemara tužitelja koji nije sačuvao dostavljene isprave ne mogu teretiti tuženika obvezom na ponovnu dostavu već dostavljenog. Oprečno je to stajalištu sudske prakse koje smatra da je okolnost da su zatraženi podaci ranije dostavljeni tužitelju bitni prilikom prosuđivanja o urednosti stupnjevite tužbe.²⁷ Stajalište prema kojem tuženik nije u obvezi ponovno dostavljati već dostavljene podatke trebalo bi se smatrati ispravnim jer i tužitelj mora uložiti razumne napore u pripremi postupka. U slučaju da je tužitelj izgubio potrebne podatke, od tužitelja je opravdano očekivati da izvansudski zatraži dokumentaciju koja mu je potrebna, a kojom ovaj raspolaže, te da podnese stupnjevitu tužbu tek pošto u tome ne uspije.

Kao što je ranije rečeno, između manifestacijskog zahtjeva i nespecificiranog kondemnatornog zahtjeva mora postojati funkcionalna povezanosti što znači da je prihvatanje manifestacijskog zahtjeva i njegovo eventualno prisilno ostvarenje pretpostavka za postavljanje određenog zahtjeva za isplatu, isporuku, predaju i sl.²⁸ U slučaju da nema povezanosti između preciziranja tužbenog zahtjeva i zahtjeva za polaganjem računa ili pregleda imovine i obveza, odnosno da manifestacijski zahtjev nije osnovan, sud bi trebao pozvati tužitelja da postavi određeni zahtjev (čl. 325.a st. 2. ZPP-a).²⁹ Dakle, sud ne donosi odmah (odbacujuću ili odbijajuću) odluku, nego će rješenjem, koje ima značenje rješenja iz čl. 109. ZPP-a tužitelju odrediti rok radi postavljanja određenog tužbenog zahtjeva.³⁰ Proceduralna je prednost stupnjevite tužbe što oslobađa tužitelja da unaprijed odredi tužbeni zahtjev, dakle neizvjesnost se povezuje s visinom tužbenog zahtjeva.³¹

3.2. Odluka o manifestacijskom zahtjevu

Članak 325.a ZPP-a određuje kakve odluke sud donosi kada rješava o manifestacijskom zahtjevu. Prvim stavkom toga članka propisano je da će sud rješenjem prihvatiti zahtjev za polaganje računa, podnošenja pregleda imovine i obveza ili davanje podataka ako utvrdi da je

²⁶ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Splitu Gž-1199/2019.

²⁷ Tako u svojim odlukama Županijski sud u Zagrebu Gž-1241/20 od 5. lipnja 2020., Županijski sud u Vukovaru Gž-52/2020-2 od 10. veljače 2020. i Županijski sud u Puli Gž-596/2020 od 26. kolovoza 2020.

²⁸ Tako u svojoj odluci Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 677/2021-2 od 2. veljače 2022.

²⁹ Ivo Grbin: Nove vrste tužbi i odluka u parničnom postupku, Pravo u gospodarstvu, 276.

³⁰ Tako u svojoj odluci Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 677/2021-2 od 2. veljače 2022.

³¹ Martin Schwab, Zivilprozessrecht (5. Auflage), C.F. Müller.

osnovan.³² Kada odluči da je manifestacijski zahtjev osnovan, sud donosi tzv. meritorno rješenje.³³ Protiv tog rješenja tuženik može izjaviti žalbu u roku od osam dana, koja ne odgađa ovrhu (čl. 325.a st. 1. ZPP-a).

Uz navedenu odredbu, svakako valja imati na umu i opća pravila koja vrijede za rješenja suda. Rješenje mora biti obrazloženo ako se njime odbija prijedlog stranke ili ako se njime rješava o prijedlozima stranaka koji su među sobom u opreci, a može biti obrazloženo i u drugim slučajevima kad je to potrebno (čl. 345. st. 1. ZPP-a). Također, propisano je i da pismeni sastav rješenja treba da sadrži uvijek uvod i izreku, a obrazloženje samo ako prema stavku 1. ovog članka rješenje mora biti obrazloženo (čl. 345. st. 2. ZPP-a).

U vezi s obrazloženjem rješenja kojim se udovoljava manifestacijskom zahtjevu, postoje neujednačena stajališta u praksi. Naime, u pojedinim predmetima, rješenje kojim se usvaja manifestacijski zahtjev nije obrazloženo.³⁴ Takvo stajalište udovoljava zahtjevima iz članka 345. stavka 1. ZPP-a, ali ne uzima u obzir složenost postupanja u okviru stupnjevite tužbe. Podsjetimo, jedna od pretpostavki urednosti stupnjevite tužbe je dužnosti tužitelja dokazati da su manifestacijski zahtjev i nespecificirani kondemnatorni zahtjev u funkcionalnoj vezi i da je postavljeni manifestacijski zahtjev osnovan, odnosno tužitelj prvotno mora dokazati da mu tuženik odbija dati podatke na koje se manifestacijski zahtjev odnosi.³⁵ U vezi s tim, smatramo ispravnim stajalište sudovima koji smatrali da je potrebno obrazložiti rješenje kojim se usvaja manifestacijski zahtjev.³⁶ Pristup da nije potrebno obrazlagati rješenja kojima se usvaja manifestacijski zahtjev nelogičan je imajući na umu da se izričitom zakonskom odredbom tuženiku daje mogućnost žalbe na takvo rješenje. Kako je uopće moguće ispitati rješenje koje se pobija, ako ono nije obrazloženo? Zbog nedostatka obrazloženja, pobijano rješenje nije moguće ispitati i ostvaren je žalbeni razlog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 11. ZPP-a, odnosno stranci je povrijeđeno pravo na pravilno suđenje i pravo na obrazloženu sudsku odluku.

Drugo pitanje vezano za rješavanje o manifestacijskom zahtjevu je – je li rješenje kojim se odlučuje o manifestacijskom zahtjevu – rješenje o upravljanju postupkom? Naime, prema

³² Dika, Mihajlo: Građansko parnično pravo, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 332.: „...treba pripisati zakonodavnom lapsusu okolnost da se u st. 1. čl. 325.a ZPP-a upućuje na tužbe iz čl. 186.b st. 1. i 2. umjesto da se uputi na tužbe iz st. 2 i 3. toga članka. Da je tome tako, određeno proizlazi iz odredbe st. 4. čl. 186.b ZPP-a koja potrebu određivanja naknadnog roka za postavljanje određenog zahtjeva veže samo uz stupnjevite tužbe iz st. 2 i 3. toga članka.”

³³ M. DIKA, O rješenju u parničnom postupku Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 33, br. 1, str. 40.

³⁴ Tako u svojoj odluci Općinski radni sud u Zagrebu Pr-4124/2021-4 od 2. ožujka 2021.

³⁵ Tako u svojoj odluci Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 677/2021-2 od 2. veljače 2022.

³⁶ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Zagrebu Gž R-2293/2021-2 od 20. rujna 2021.

pravozaštitnoj funkciji rješenja bi se mogla podijeliti na rješenja kojima se postupak povodom inicijalnog akta koji sadrži meritorni zahtjev dovršava, rješenja o upravljanju postupkom i rješenja s obvezujućim konačnim unutarpostupovnim učinkom.³⁷ Rješenja o upravljanju postupkom bi trebala omogućiti uspješno razvijanje i provedbu postupka radi ostvarenja njegove pravozaštitne svrhe; ona imaju instrumentalni karakter.³⁸ Ona nemaju nikakav samostalni pravozaštitni cilj (njihova učinak vrijedi u okvirima postupka u kojem su donesena), sud u načelu ne bi trebao biti strogo vezan njima te protiv njih nisu dopušteni samostalni pravni lijekovi.³⁹ Navedeno potvrđuju izričite odredbe članka 311. stavka 4. i stavka 5. ZPP-a. To su, primjerice, rješenje o određivanju ročišta, rješenje o slanju tužbe na odgovor, o određivanju i izvođenju dokazivanja i sl.⁴⁰

U sudskoj praksi prisutno je stajalište da sud u okolnostima stupnjevite tužbe, o manifestacijskom zahtjevu odlučuje primjenom članka 233. ZPP-a tj. rješenjem o upravljanju postupkom.⁴¹ Takvo postupanje smatra se pogrešnim, s obzirom na to da je postupanje suda u postupku po stupnjevitij tužbi uređeno odredbom članka 325.a ZPP, koja u odnosu na odredbu članka 233. stoji u odnosu *lex specialis* naspram *lex generali*. Osim toga, donošenjem raspravnog rješenja kojim se tuženiku, temeljem članka 233. ZPP-a nalaže dostava dokumentacije, tuženik je lišen ustavnog i zakonskog prava na žalbu koju je ovlašten uložiti temeljem članka 325.a stavka 1. ZPP-a.⁴² Dakle, protiv rješenja kojim se usvaja manifestacijski zahtjev, dopuštena je žalba tuženika u roku od 8 dana od dostave prijepisa rješenja. U slučaju da sud ne nađe da je manifestacijski zahtjev osnovan, on neće donijeti rješenje kojim odbija manifestacijski zahtjev, već se rješenjem pozvati tužitelja da u određenom roku specificira svoj tužbeni zahtjev (čl. 325.a st. 2. ZPP-a). To zapravo znači da je sud zaključio kako u konkretnom predmetu nema mjesta stupnjevitij tužbi, već klasičnoj tužbi u kojoj se od tužitelja očekuje da odmah specificira tužbeni zahtjev.

Prema tome, rješenje kojim se prihvaća manifestacijski zahtjev nije rješenje o upravljanju postupkom, već je rješenje kojima se postupak u povodu inicijalnog akta

³⁷ M. Dika, O rješenju u parničnom postupku Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 33, br. 1, str. 44.

³⁸ *Ibid.*, str. 46.

³⁹ *Ibid.*, str. 47.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Tako u svojim odlukama Općinski građanski sud u Zagrebu P-9804/2019 od 16. prosinca 2019. i Općinski radni sud u Zagrebu Pr-4124/2021-4 od 2. ožujka 2021.

⁴² Čl. 378. ZPP-a u vezi s čl. 18. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

(stupnjevite tužbe) koji sadrži meritorni zahtjev (manifestacijski zahtjev) dovršava.⁴³ Može se pobijati samostalnim pravnim lijekom, a samim time mora biti i obrazloženo. Osim toga, rješenja o rukovođenju postupkom iscrpljuju svoj učinak u postupku u kojem su donesena, dok je za slučaj da tuženik ne postupi po rješenju kojim se udovoljava manifestacijskom zahtjevu predviđena ovrha (rješenje iz parničnog postupka, po pravomoćnosti, može imati učinak u ovršnom postupku) sukladno članku 247. Ovršnog zakona koji uređuje ovrhu radi ostvarenja nenovčane tražbine. O postupku ovrhe uslijed stupnjevite tužbe i njezinom utjecaju na već pokrenuti parnični postupak bit će riječi u idućem poglavlju.

3.3. Ovrha na temelju odluke o manifestacijskom zahtjevu i njezin utjecaj na parnicu

Protiv rješenja kojim se prihvaća zahtjev za polaganje računa, podnošenje pregleda imovine i obveza ili davanje podataka, tuženik može izjaviti žalbu u roku od osam dana, koja ne odgađa ovrhu (čl. 325.a st. 1. ZPP-a). Premda je riječ o nesuspendivnoj žalbi, očigledno je da nenovčana obveza na činjenje može prisilno ostvariti u ovršnom postupku (naravno, nakon proteka roka za dobrovoljno ispunjenje).

Odredbom članka 247. OZ-a određeno je da kada dužnik ne ispuni u roku neku svoju nenovčanu obvezu na činjenje, trpljenje ili nečinjenje utvrđenu pravomoćnom sudskom odlukom, sudskom nagodbom ili javnobilježničkom ispravom, sud će u ovršnom postupku, na prijedlog vjerovnika kao ovrhovoditelja, odrediti dužniku kao ovršeniku naknadni primjereni rok i izreći da će ovršenik, ako ne ispuni svoju obvezu u tome roku, biti dužan isplatiti ovrhovoditelju određeni iznos novca za svaki dan zakašnjenja ili koju drugu jedinicu vremena (sudski penali), počevši od isteka toga roka.

Tako i u slučaju neudovoljavanja manifestacijskom zahtjevu, tužitelj (odnosno u ovršnom postupku ovrhovoditelj) može predložiti ovršnom sudu da odredi naknadni primjereni rok tuženiku (odnosno ovršeniku) za ispunjenje tražbine uz upozorenje da će, ako ne ispuni tražbinu ni u naknadnom roku, odrediti plaćanje sudskih penala. Iznimno je bitno i da ovršno rješenje sadrži rok u kojem je trebalo ispuniti tražbinu, jer u suprotnom sud nije ovlašten donijeti rješenje o izricanju sudskih penala.⁴⁴ Dakle, u ovršnom postupku kojeg pokreće ovrhovoditelj (tužitelj iz parničnog postupka koji je prethodio ovršnom) prijedlogom sud će najprije donijeti rješenje o izricanju sudskih penala, a potom će, ako tražbina ne bude ostvarena, ovrhovoditelj

⁴³ *Ibid.*, str. 44.

⁴⁴ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Varaždinu Gž Ovr 706/2022-2 17. siječnja 2023.

predložiti ovrhu radi ostvarenja nenovčane tražbine (čl. 247. st. 4. Ovršnog zakona) i od tog dana prestaje pravo na sudske penale.

Primjerice, ako se rješenjem kojim je udovoljeno manifestacijskom zahtjevu nalaže tuženiku da u roku od četrdeset i pet dana dostavi otplatne planove i knjigovodstvenu karticu za tužitelja, a tuženik ne postupi po rješenju, ovršni zahtjev (koji je prema čl. 39. Ovršnog zakona sastavni dio prijedloga za ovrhu) sadržavat će poslovni broj rješenja (ovršne isprave), (nenovčanu) tražbinu čije se ostvarenje traži (otplatni planovi i knjigovodstvena kartica), sredstvo kojim ovrhu treba provesti (izricanje sudskih penala) te druge propisane podatke.

Prilikom određivanja visine sudskih penala, kriteriji za određivanje sudskih penala moraju odgovarati njihovoj pravozaštitnoj funkciji, s time da isti ne smiju predstavljati osnovu za stjecanje bez osnove.⁴⁵ Također, sud treba se voditi i materijalnim mogućnostima ovršenika.⁴⁶ Prisilna naplata sudskih penala dospjelih do toga dana može se tražiti u smislu odredbi čl. 204. OZ-a (čl. 247. st. 5. OZ-a). Ako je protekao rok u kojem se po zakonu može tražiti ovrha, ne može se tražiti izricanje sudskih penala. Ako je prijedlog za izricanje sudskih penala podnesen u zakonskom roku, obveza plaćanja sudskih penala postoji sve dok ovršenik ne izvrši dužnu činidbu (čl. 247. st. 7. OZ-a).

Bilo bi svrsishodno da zakonodavac odredi rok u kojem je ovrhovoditelj dužan podnijeti prijedlog za ovrhu jer ako takva ovrha bude obustavljena zbog nemogućnosti provođenja ovrhe na nenovčanoj činidbi za koju ne odgovara ovršenik, pravo ovrhovoditelja na sudske penale oživljava i ovrhovoditelj će i dalje nastavljati naplaćivati penale zbog neizvršenja nenovčane činidbe za koju ne znamo je li ista još uvijek uopće izvršiva bilo u cijelosti ili djelomično.⁴⁷ Iako navedeni rok nije definiran u Ovršnom zakonu, ZPP nudi djelomično rješenje: nakon što se utvrdi da je ovrha ostala bez uspjeha, sud može, na prijedlog tužitelja odrediti vještačenje ili izvođenje drugih dokaza ako ocijeni da je to potrebno radi provjere i dopune predloženog računa, podnjetog pregleda imovine i obveza ili danih podataka (čl. 325.a st. 4. ZPP-a). Dakle, iako je ovrha radi pribave određenih podataka ostala bez uspjeha, tužitelju ona nije ni potrebna jer se odlučne činjenice mogu utvrditi i izvođenjem drugih dokaza.

Treba li parnični sud odrediti prekid postupka po stupnjevitoj tužbi, ako je tužitelj pokrenuo ovršni postupak? Prema jednom tumačenju iz sudske prakse, postupak treba prekinuti

⁴⁵ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Varaždinu Gž Ovr 664/2018-2 od 26. listopada 2018.

⁴⁶ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Varaždinu Gž.1022/10-2 od 19. listopada 2010.

⁴⁷ Mladen Pavlović: Stupnjevita tužba i poteškoće u ovrsi, Ius-info, 18.12.2020.

jer se radi o rješavanju prethodnog pitanja.⁴⁸ Pogrešno je, međutim, takvo stajalište prema kojem se, u slučaju pokretanja ovršnog postupka zbog neudovoljavanja rješenju kojim se prihvaća manifestacijski zahtjev, parnični postupak prekida temeljem odredbe članka 213. stavka 1. točke 1. ZPP-a.⁴⁹ Naime, prethodno pitanje jest pravno pitanje postoji li neko pravo ili pravni odnos, dok postupak vođenja ovrhe radi dostave svih traženih podataka predstavlja činjenično pitanje je li ili nije tuženik dostavio sve tražene podatke.⁵⁰ S obzirom na to da pokretanje ovršnog postupka nije među taksativno navedenim razlozima za prekid postupka, niti je to određeno „drugim zakonom“ parnični postupak mogao bi se nastaviti, a u tom slučaju može odmah odrediti vještačenje ili izvođenje drugih dokaza kojim bi se nadomjestilo izostalo dobrovoljno pokoravanje manifestacijskom zahtjevu.⁵¹ Također, sud može, nakon donošenja manifestacijskog rješenja zastati s postupkom, s obzirom na to da, barem prema Diki, takvo rješenje ima funkcionalno značenje analogno značenju međupresude za donošenje konačne kondemnatorne odluke (*arg. per analogiam ex* čl. 330. st. 2. ZPP-a). Dakle, u takvom slučaju bila bi riječ o međurješenju pa bi i u tom slučaju bilo umjesto pričekati s izvođenjem dokaza dok ne postane jasno je li provedba ovrhe uspješna ili svrhovita (čl. 325.a st. 3. ZPP-a).⁵²

Kako bi tužitelj izbjegao vođenje i parničnog i ovršnog postupka, uz gore navedene poteškoće, preostaje mu mogućnost isticanja zahtjeva za naknadu štete. Naime, tužitelj može u posebnoj parnici zatražiti naknadu štete koju je pretrpio zato što tuženik nije postupio u skladu s rješenjem kojim sud prihvaća zahtjev za polaganje računa, podnošenje pregleda imovine i obveza ili davanje podataka (čl. 325.a st. 5. ZPP-a). Dika smatra kako izraz „posebna parnica“ treba tumačiti u kontekstu posebnog tužbenog zahtjeva, a ne novog parničnog postupka pokrenutog radi naknade štete.⁵³ Dakle, zahtjev za naknadu štete tužitelj može postaviti uz naknadno specificirani zahtjev, prema pravilima o preinaci tužbe (čl. 190. i 191. ZPP-a).

3.4. Provođenje dokaznog postupka u povodu stupnjevite tužbe

Poteškoće se javljaju i prilikom određivanja vještačenja ili drugih dokaznih sredstava temeljem odredbi čl. 186.b i 325.a ZPPa. Dokazni postupak predstavlja međustadij koji

⁴⁸ Tako u svojoj odluci Trgovački sud u Zagrebu P-392/2017-33 od 3. travnja 2023.

⁴⁹ Članak 213. st. 1. t. 1. ZPP-a: "Sud će prekid postupka odrediti i ako je: 1) odlučio da sam ne rješava o prethodnom pitanju (članak 12.)..."

⁵⁰ Tako u svojoj odluci Visoki trgovački sud Republike Hrvatske Pž 2316/2023-2 od 11. srpnja 2023.

⁵¹ Dika, Mihajlo Građansko parnično pravo, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 342.

⁵² *Ibid.*, str. 342-343.

⁵³ *Ibid.*, str. 346.

obuhvaća ovlaštenje tužitelja zatražiti, a suda da odredi izvođenje dokaza provođenjem vještačenja ili drugih dokaza.⁵⁴

Tužitelj će specificirati tužbeni zahtjev tek nakon što tuženik položi račun ili preda pregled imovine i obveza, odnosno tek nakon što se provede vještačenje ili izvedu drugi dokazi u povodu položenog računa ili predanog pregleda imovine i obveza ili u povodu uskrate polaganja računa ili predaje pregleda imovine i obveza (čl. 186.b st. 2. ZPP-a) ili o podacima koje tuženik izbjegava dati (čl. 186.b st. 3. ZPP-a). Dakle, tužitelj će odrediti tužbeni zahtjev tek po okončanju dokaznog postupka. Međutim, nakon donošenja manifestacijske odluke, sud može, prije nego što tužitelja pozove da u određenom roku precizira svoj tužbeni zahtjev, odrediti ročište radi izvođenja dokazivanja ako ocijeni da je to potrebno radi provjere i dopune predloženog računa, podnijetog pregleda imovine i obveza ili danih podataka (čl. 325.a st. 3. ZPP-a).⁵⁵ Troškove takvog izvođenja dokaza snosit će tuženik ako se pokaže da položeni račun, predani pregled imovine i obveza te dani podaci nisu bili točni ili potpuni, ili ako tuženik odbije položiti račun, predati pregled imovine i obveza ili dati potrebne podatke (čl. 325.a st. 4. ZPP-a).

Prema tome, sudu su ostavljene dvije mogućnosti na raspolaganje: da nakon što tuženik udovolji manifestacijskom zahtjevu, najprije pozove tužitelja da u određenom roku specificira tužbeni zahtjev, zatim zaključi prethodni postupak i odredi izvođenje dokaza u stadiju glavne rasprave ili, da nakon što tuženik udovolji manifestacijskom zahtjevu, rješenjem zaključi prethodni postupak, odredi izvođenje dokaza na glavnoj raspravi, a tek po završenom dokaznom postupku pozove tužitelja da u određenom roku precizira tužbeni zahtjev.⁵⁶ Čini se da je potonji pristup ispravniji, imajući na umu načelo ekonomičnosti postupanja i financijski aspekt parnice koji se reflektira na stranke, ali i svrhu manifestacijske tužbe. Naime, u slučaju ako bi sud, nakon tuženikova udovoljenja manifestacijskom zahtjevu odmah pozvao tužitelja da u određenom roku specificira tužbeni zahtjev, a tek nakon toga odredio vještačenje, kasnije bi postojala potreba za preinakom tužbe. S obzirom na specifičnosti koje se javljaju prilikom preinake stupnjevite tužbe, nije od važnosti činjenica da se izvođenje dokaza odvija u stadiju glavne rasprave (čl. 297. st. 2. ZPP-a), kada, načelno nije moguće preinačiti tužbu. Nadalje, prvi pristup, prema kojem tužitelj nakon dostave traženih podataka, bez provjere i dopune (čl. 325.a st. 3.) mora urediti tužbeni zahtjev (npr. izvan parnice angažmanom stručne osobe o

⁵⁴ Švedl Blažeka, V. (2022). Neka pitanja vezana za postupanje po stupnjevitoj tužbi u sudskoj praksi hrvatskih sudova. *Pravni vjesnik*, 38 (3-4), str. 189.

⁵⁵ Dika, Mihajlo *Građansko parnično pravo*, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 342.

⁵⁶ Tako u svojoj odluci Općinski građanski sud u Zagrebu P-9804/2019-31 od 11. ožujka 2024.

vlastitom trošku), otvara put tuženiku da ospori tako određen tužbeni zahtjev i predloži novo vještačenje, što za sobom povlači dvostruki trošak.⁵⁷

3.5. Stupnjevita tužba i preinaka tužbe

Preinaka tužbe jest promjena istovjetnosti zahtjeva, povećanje postojećeg ili isticanje drugog zahtjeva uz postojeći (čl. 191. ZPP-a). Pošto se radi o promjeni predmeta spora, riječ je o objektivnoj preinaci.⁵⁸ Postupak po stupnjevitoj tužbi, po samoj svojoj naravi, podrazumijeva i preinaku tužbe jer svrha preinake tužbe leži u prilagođavanju teme raspravljanja uslijed aktualnim rezultatima parnice.⁵⁹ To je zato što tužitelj, podsjećamo, postavlja nespecificirani tužbeni zahtjev, kojeg će u kasnijem stadiju postupka specificirati, dakle on u trenutku podnošenja tužbe ne raspolaže svim podacima koji su mu potrebni za točnu kvalitativnu i/ili kvantitativnu specifikaciju tužbenog zahtjeva. Posljedično, tužitelj će tek naknadno saznati za nove činjenice koje bitno utječu na tužbeni zahtjev.⁶⁰

Preinakom se postiže da se u već konstituiranom postupku, uz korištenje već prikupljenog procesnog materijala, definitivno razriješi spor između stranaka.⁶¹ Međutim, zbog specifičnosti stupnjevite tužbe, posebnu pažnju treba posvetiti faktičnoj preinaci tužbenog zahtjeva, odnosno njegovom specificiranju. Radi li se o preinaci stupnjevite tužbe u slučaju kada tužitelj, nakon dostave podataka i provedenog vještačenja, povisi prvotnu vrijednost predmeta spora, ako je, kako to i priliči u stupnjevitoj tužbi, tužitelj u petitu naglasio da će specificirati tužbeni zahtjev po dostavi podataka i provedenom vještačenju?

Naime, tužitelj može do zaključenja prethodnog postupka preinačiti tužbu (čl. 190. st. 1. ZPP-a). Prethodni postupak obuhvaća stadij pripremanja glavne rasprave i traje sve do okončanja pripremnog ročišta kada se rješenjem zaključuje.⁶² Tužba se može preinačiti i do zaključenja glavne rasprave ako je bez svoje krivnje nije mogao preinačiti do zaključenja prethodnog postupka (čl. 190. st. 2. ZPP-a). Tužba nije preinačena ako je tužitelj promijenio pravnu osnovu tužbenog zahtjeva, ako je smanjio tužbeni zahtjev ili ako je promijenio, dopunio ili ispravio pojedine navode, tako da zbog toga tužbeni zahtjev nije promijenjen (čl. 190. st. 3. ZPP-a). Stav je sudske prakse da specifikacija tužbenog zahtjeva, nakon tuženikova udovoljenja

⁵⁷ Švedl Blažeka, V. (2022). Neka pitanja vezana za postupanje po stupnjevitoj tužbi u sudskoj praksi hrvatskih sudova. *Pravni vjesnik*, 38 (3-4), str. 193.

⁵⁸ Triva, S., Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004., str. 425.

⁵⁹ Čizmić, J. (2007). Preinaka tužbe. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 28 (1), str. 40.

⁶⁰ Pavlović M., *Objektivno i subjektivno preinačenje tužbe*, Hrvatska pravna revija, 2001., br. 5, str. 92.

⁶¹ Čizmić, J. (2007). Preinaka tužbe. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 28 (1), str. 40.

⁶² Slađana Aras Kramar i Bože Jović, 'Nove činjenice i dokazi u parničnom postupku' (2015) str. 58.

manifestacijskom zahtjevu, ne predstavlja preinaku tužbe u smislu čl. 191. st. 1. ZPP-a.⁶³ Sudska praksa to pravda navodima da je u čl. 186.b st. 3. ZPP-a propisan izuzetak od obveze postavljanja određenog tužbenog zahtjeva u slučaju kad tužitelj ne može postaviti određeni zahtjev prije nego što dođe do podataka kojima raspolaže tuženik, što smatram spornim s obzir na čl. 191. st. 2. ZPP-a koji takav slučaj prepoznaje kao slučaj preinake za koji nije potreban pristanak tuženika.

Nastavno na pitanje preinake, valja razmotriti i pravila o iznošenju novota. Naime, stranke najkasnije na pripremnom ročištu mogu iznositi sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve, predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje iznesenih činjenica te se izjasniti o činjeničnim navodima i dokaznim prijedlozima protivne stranke (čl. 299. st. 1. ZPP-a), a samo iznimno tijekom glavne rasprave (čl. 299. st. 2. ZPP-a). Smatra se kako tužitelj samim predlaganjem manifestacijskog zahtjeva i predlaganjem vještačenja u povodu tih podataka iz manifestacijskog zahtjeva ispunjava obvezu pravovremenog predlaganja dokaza svojih činjeničnih navoda.⁶⁴

Pitanje opravdanosti preinake tužbe u povodu stupnjevite tužbe povezano je i načelom otvorenog pravosuđenja. Ako za cijelo vrijeme trajanja prvostupanjskog postupka, sud i stranke postupaju kao da je riječ o stupnjevitij tužbi, iako to tužba nije, sud takvim postupanjem stranke dovodi u zabludu u vezi mogućnosti preinačenja tužbe nakon zaključenja prethodnog postupka čime je povrijeđeno pravo stranaka na pravično suđenje i na pristup sudu.⁶⁵ Iz tog razloga preinaka je dopuštena i nakon zaključenja prethodnog postupka jer se ona ne može pripisati krivnji stranke, već krivnji suda.⁶⁶

Usljed odluke o manifestacijskom zahtjevu i specifikacije prvotno neodređenog tužbenog zahtjeva, moguće je, osim njegova povećanja izvršiti i njegovo smanjenje. Kako se smanjenje tužbenog zahtjeva ne smatra preinakom (čl. 191. st. 3. ZPP-a), za nj se primjenjuju pravila o (djelomičnom) povlačenju tužbenog zahtjeva.⁶⁷ Do povlačenja tužbe može doći u povodu izričite izjave tužitelja o tome, ali i nastupanjem određenih okolnosti za koje ZPP veže

⁶³ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Rijeci Gž R-469/2017-2 od 14. prosinca 2017.

⁶⁴ Švedl Blažeka, Vedrana. "Peka pitanja vezana za postupanje po stupnjevitij tužbi u sudskoj praksi hrvatskih sudova." *Pravni vjesnik*, vol. 38, br. 3-4, 2022, str. 195.

⁶⁵ Članak 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN MU br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17).

⁶⁶ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Splitu Gž R-331/2020-2 od 12. svibnja 2020. Zapravo, radi se o načelu otvorenog pravosuđenja prema kojemu je sud dužan tijekom postupka, zajedno sa strankama, bez obzira na njihov stupanj pravničkog obrazovanja, otvoreno razmatrati sve odlučne činjenice i pravne probleme te da im u tu svrhu izloži i svoja pravna shvaćanja. Triva, S. (1990). Pravne posljedice (ne)pravilne primjene odredbe o pružanju pomoći neukoj stranci u parničnom postupku. *Uporedno pomorsko pravo*, 32 (127-128), 215-224.

⁶⁷ S. Triva, M. Dika, Građansko parnično procesno pravo (Zagreb: Narodne novine, 2004.), str. 430.

nastupanje te pravne posljedice (presumirano povlačenje tužbe).⁶⁸ Tužitelj može povući tužbu bez pristanka tuženika prije nego što se tuženik upusti u raspravljanje o glavnoj stvari (čl. 193. st. 1. ZPP-a).⁶⁹ Tužba se može povući i nakon zaključenja glavne rasprave, sve do pravomoćnosti odluke kojom se prvostupanjski postupak dovršava, ako tuženik na to pristane. Ako se tuženik u roku od 15 dana od dana obavijesti o povlačenju tužbe ne izjasni o tome, smatrat će se da je pristao na povlačenje (čl. 193. st. 2. i 3. ZPP-a). Iz navedenih odredbi, jasno je da najprije moramo definirati čin upuštanja u raspravljanje o glavnoj stvari, a to je radnja stranke kojom izražava stav o meritumu spora.

Analogno preinaci tj. povećanju tužbenog zahtjeva, postavlja se pitanje predstavlja li specifikacija tužbenog zahtjeva kod stupnjevite tužbe djelomično povlačenje tužbe. O tom pitanju odlučivao je Vrhovni sud RH povodom revizije te zaključuje da specificiranje, ranije neodređenog, tužbenog zahtjeva (postavljanje novčanog zahtjeva) kod stupnjevite tužbe ne predstavlja djelomično povlačenje tužbe.⁷⁰ Dakle, smanjenje iznosa nije preinaka niti se smatra djelomičnim povlačenjem tužbe, a odredba čl. 109. ZPP-a uređuje situacije prije nego što sud krene u rješavanje o tužbenom zahtjevu. S obzirom na to da ne postoje posebna zakonska pravila o uređenju tužbenog zahtjeva u okviru stupnjevite tužbe (čl. 186.b ili 325.a ZPP-a), sudska praksa je morala doskočiti rješavanju ovog problema. Ipak, problem je što takvo rješenje koje je ponudio Vrhovni sud nema uporišta u zakonskom tekstu. *De lege ferenda* smatram kako bi bilo svrsishodno propisati posebna pravila za povećanje i smanjenje tužbenog zahtjeva u kontekstu same stupnjevite tužbe, kako ne bi dolazilo do prijepora u praksi, s obzirom da povećanje i smanjenje tužbenog zahtjeva za sobom, potencijalno, povlači i druge procesne posljedice koje mogu ugroziti efikasnost i ekonomičnost postupka u cjelini.

3.6. Prekid zastare za tražbine iz stupnjevite tužbe

Zastara se prekida podnošenjem tužbe i svakom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja tražbine (čl. 241. ZOO-a). Do prekida zastare neće doći ako tužitelj povuče tužbu, a smatra se da prekida nije bilo ni u slučaju da vjerovnikova tužba ili zahtjev bude odbačen ili

⁶⁸ M. Dika, Naknada troškova u slučaju povlačenja tužbe i odricanja od tužbenog zahtjeva prema noveliranom zakonu o parničnom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 41, br. 1, str. 6.

⁶⁹ Svaka tuženikova radnja kojom se očituje na meritum spora može se smatrati upuštanje, u raspravljanje. Tako u svojoj odluci Županijski sud u Slavanskom Brodu Gž 383/2021-2 od 17. svibnja 2021.

⁷⁰ Tako u svojoj odluci Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 589/2021-2 od 11. listopada 2022.

odbijen.⁷¹ Iznimno, ako bi tužba bila odbačena zbog nenadležnosti ili drugih procesnih razloga (a ne biti stvari), smatra se da je prekid nastupio podizanjem prve tužbe pod uvjetom da nakon njezina odbačaja vjerovnik podnese novu tužbu u roku od tri mjeseca.⁷² Upravo bi se u prekidu zastare mogla očitovati prednost stupnjevite tužbe naspram manifestacijskog zahtjeva kao samostalne tužbe, jer bi unatoč nedostatku određenosti glavnog zahtjeva stupnjevita tužba načelno mogla prekinuti zastaru sporne tražbine, što samostalna manifestacijska tužba ne bi mogla postići.⁷³ Za takav slučaj, čini se, nema uporišta u hrvatskoj sudskoj praksi.

Uzmimo za primjer da tužitelj podnese stupnjevitu tužbu radi isplate razlike plaće s naznačenom vrijednosti predmeta spora 1.500,00 EUR. Primjenjujući navedenu odredbu o prekidu zastare, rok zastare za tražbinu u visini od 1.500,00 EUR prekinut je danom podnošenja stupnjevite tužbe sudu. Nakon što je tuženik dostavio dokumentaciju potrebnu za određenje tužbenog zahtjeva, tužitelj je povišio visinu predmeta spora, tako da ona nakon preinake iznosi 5.000,00 EUR. Je li u ovakvim i sličnim slučajevima došlo do prekida zastare temeljem odredbe 241. ZOO-a i za razlikovni dio nakon povećanja tužbenog zahtjeva (3.500 EUR)? Sudska praksa je i po ovom pitanju razjedinjena. Podnošenjem tužbe dolazi do prekida zastare, a isti učinak prekida zastare, prema jednom stajalištu, se ostvaruje i u pogledu povišenja tužbenog zahtjeva koji se temelji na istovjetnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi na kojoj se temelji i tužba.⁷⁴ O tom pitanju odlučivao je Vrhovni sud Republike Hrvatske u povodu revizije⁷⁵ te zaključio kako je pogrešan stav nižestupanskih sudova da se podnošenjem stupnjevite tužbe prekida zastarijevanje i za povišeni tužbeni zahtjev jer se glede tog zahtjeva (razlike) parnica smatra pokrenutom tek kada je istaknut taj novi zahtjev.⁷⁶

3.7. Troškovi postupka u povodu stupnjevite tužbe

Troškovi u parničnom postupku predstavljaju bitan segment svakog spora, budući da se odnose na sve izdatke koje stranke imaju tijekom postupka ili u povodu njega (čl. 151. st. 1. ZPP-a), uključujući sudske pristojbe, troškove pravnog zastupanja, vještačenja, te druge potrebne radnje. Opće pravilo o troškovima sadržano je u načelu da stranka koja izgubi spor mora nadoknaditi troškove postupka onoj stranci koja je u sporu uspjela (čl. 154. st. 1. ZPP-

⁷¹ P. Klarić, M. Vedriš: Građansko pravo (XIV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, srpanj, 2014.), str. 185.

⁷² *Ibid.*

⁷³ MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. Aufl. 2020, ZPO § 254 Rn. 1-5.

⁷⁴ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Dubrovniku Gž 1106/2021-2 od 12. siječnja 2022.

⁷⁵ Tako u svojoj odluci Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 488/2022-2 od 4. listopada 2022.

⁷⁶ Tako u svojoj odluci Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 664/2023-2 od 3. travnja 2024.

a).⁷⁷ Ovo pravilo osigurava pravičnost i ravnopravnost među strankama, ali također ima preventivnu funkciju – potiče stranke da pažljivo procijene kako će disponirati tijekom postupka, imajući na umu moguće financijske posljedice. Međutim, način raspodjele i odmjeravanja troškova može varirati ovisno o specifičnostima pojedinog postupka, a osobito je složen u situacijama kao što su stupnjevite tužbe, gdje postupak ima više stadija, što zahtijeva zaseban pristup određivanju troškova za svaki dio postupka.⁷⁸

Troškovima postupka po stupnjevitoj tužbi treba pridodati posebnu pozornost, jer ovaj institut specifično utječe na način kako se ti troškovi obračunavaju i raspodjeljuju među strankama. Stupnjevita tužba, kao što je poznato, podrazumijeva vođenje postupka u kojem tužitelj, postavlja sukcesivne zahtjeve prema tuženiku. Taj proces odvija se kroz dva stadija, što unosi dodatnu kompleksnost u određivanje troškova.

U prvom stadiju tužitelj postavlja inicijalni specificirani manifestacijski zahtjev i nspecificirani kondemnatorni tužbeni zahtjev, a tek u drugom stadiju, nakon što sud odluči o manifestacijskom zahtjevu, dolazi do preciziranja kondemnatornog zahtjeva, što može značiti smanjenje ili povećanje tužbenog zahtjeva. Upravo zbog ove specifičnosti, troškovi se ne mogu odmjeriti jednokratno, već se procjenjuju za svaki stadij zasebno.⁷⁹ To znači da sud mora odvojeno razmatrati troškove koji su nastali u prvom dijelu postupka – dok se odlučuje o manifestacijskom zahtjevu, i troškove drugog stadija, kada će se specificirati visina zahtjeva. To može značiti da, primjerice, jedna stranka može uspjeti u prvom stadiju, ali ne i u drugom, pa će i troškovi biti različito raspoređeni.

Zanimljivo je i pitanje koja je polazna točka za odmjeravanja troškova spora: naznačena vrijednost predmeta spora u trenutku pokretanja postupka podnošenjem specificiranog manifestacijskog zahtjeva ili vrijednost predmeta spora u trenutku po specifikaciji kondemnatornog zahtjeva? Postoje različiti pristupi u sudskoj praksi prilikom odlučivanju u troškovima iz postupka po stupnjevitoj tužbi. Prema jednom, mjerodavna je ona vrijednost predmeta spora po konačno uređenom kondemnatornom zahtjevu.⁸⁰ Odnosno, smatra se da iznos naveden u konačno postavljenom tužbenom zahtjevu predstavlja vrijednost predmeta spora u cijelom postupku. Drugi pristup polazi od toga da treba imati na umu promjenu vrijednosti predmeta spora kroz cijeli postupak, tj. odlučna je vrijednost predmeta spora koja je

⁷⁷ D. Šago, Troškovi parničnog postupka u slučaju djelomičnog uspjeha u sporu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, br. 2, str. 434.

⁷⁸ Dika, Mihajlo Građansko parnično pravo, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009., str. 346.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ Tako u svojoj odluci Općinski sud u Splitu Pr-120/18 od 13. studenoga 2019.

bila u vrijeme poduzimanja svake pojedine parnične radnje, a ne isključivo vrijednost predmeta spora iskazana u konačno postavljenom tužbenom zahtjevu.⁸¹ Drugi pristup podupire i Vrhovni sud Republike Hrvatske u povodu revizije čime je potvrdi kako je navedeno pitanje važno za jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njezinoj primjeni.⁸²

4. STUPNJEVITA TUŽBA U NJEMAČKOM POSTUPKU

Još je prvi njemački zakon koji uređuje parnični postupak, *Deutsche Zivilprozessordnung* (dZPO), iz 1898.⁸³, sadržavao institut stupnjevite tužbe (njem. *Stufenklage*). Danas je ona uređena §254 njemačkog ZPO-a. Ova odredba uređuje stupnjevitu tužbu na način da je moguće određeno navođenje činidbi koje tužitelj zahtjeva odgoditi dok se ne polože računi, preda pregled imovine ili ne da osiguranje umjesto prisege. Stupnjevita tužba, u njemačkom pravu, također je izraz načela ekonomičnosti, a svrhu pronalazi i u izbjegavanju vođenja dvostrukih, odvojenih postupaka te preklapanju dokaza.⁸⁴ Navedenu svrhu stupnjevite tužbe osporavaju pojedini autori navodeći da ostvarenje navedenih načela uvelike ovisi o njezinoj primjeni u praksi.⁸⁵

Kada se ocjenjuje urednost stupnjevite tužbe, tužitelj mora dokazati da su mu potrebne informacije koje traži u prvoj fazi kako bi mogao točno definirati svoj zahtjev u kasnijoj fazi. Ako to nije slučaj, tužba se može smatrati neurednom, ali i u tom slučaju postoji mogućnost ispravka tužbe na način da tužitelj odustane od stupnjevite tužbe i podnese klasičnu tužbu.⁸⁶ Njemačko pravo poznaje i „skraćenu“ stupnjevitu tužbu, ako je tužitelju potrebna samo prisega ili podatak o visini zahtjeva, a može i potpuno izostaviti „glavni“ zahtjev (npr. za plaćanje), ako zbog dugih rokova zastare nema potrebe odmah pokretati postupak radi isplate.⁸⁷ Potonja mogućnost zapravo odgovara svrsi samostalne manifestacijske tužbe (čl. 186.b st. 1. ZPP-a). Naime, njemački zakonodavac nije posvetio posebnu odredbu manifestacijskoj tužbi kao samostalnoj tužbi, kao što je to slučaj u hrvatskom uređenju, jer se ona podrazumijeva.

O svakom pojedinom zahtjevu (manifestacijskom pa potom i glavnom zahtjevu) odlučuje se zasebno, tek po pravomoćnim okončanjem prethodne faze. Iako ovo rješenje nema uporište u § 254 ZPO-a (za razliku od čl. 186.b u vezi s 325.a ZPP-a) prihvaća se iz praktičnih

⁸¹ Tako u svojoj odluci Županijski sud u Splitu Gž R-8/2020-2 od 20. veljače 2020.

⁸² Tako u svojoj odluci Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 412/2021-2 od 28. ožujka 2023.

⁸³ Rosenberg, Leo; Schwab, Karl Heinz; Gottwald, Peter, *Zivilprozessrecht*, 16. izdanje, München, 2004., str. 33.

⁸⁴ Musielak/Voit/Foerste, 21. Aufl. 2024, ZPO § 254 Rn. 1.

⁸⁵ MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. Aufl. 2020, ZPO § 254 Rn. 1-5.

⁸⁶ MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. Aufl. 2020, ZPO § 254 Rn. 6-10.

⁸⁷ *Ibid.*

razloga: omogućuje povlačenje tužbe u vezi s glavnim zahtjevom i nakon što su informacije dostavljene, bez pristanka tuženika.⁸⁸ O manifestacijskom zahtjevu odlučuje se djelomičnom presudom, što je različito u odnosu na hrvatsko uređenje.⁸⁹ Takav pristup ide u prilog tezi o procesnoj samostalnosti svake faze.⁹⁰

Kao i u hrvatskom pravu, manifestacijski zahtjev treba biti u funkcionalnoj vezi s glavnim zahtjevom, ali odbijanje manifestacijskog zahtjeva ne utječe na glavni zahtjev i stoga ne proizvodi materijalnu pravnu snagu niti unutarnju procesualnu obvezu,⁹¹ odnosno, odbijanje manifestacijskog zahtjeva ne povlači za sobom nužno i odbijanje glavnog zahtjeva. Moguće je, da se prilikom odlučivanja o manifestacijskom zahtjevu pokaže da glavni zahtjev ne postoji, u kojem slučaju je moguće odbiti stupnjevitu tužbu u cijelosti.⁹² Takvo postupanje u suprotnosti je s ranije navedenim hrvatskim uređenjem, prema kojem sud neće odbaciti tužbu ili odbiti tužbeni zahtjev, već će donijeti rješenje iz čl. 186.b st. 4. ZPP-a, odnosno pozvati tužitelja na preciziranje tužbenog zahtjeva..

Nakon donošenja odluke o manifestacijskom zahtjevu, tužitelj mora specificirati svoj zahtjev, ali i postaviti zahtjev sudu za nastavak vođenja postupka, s obzirom na to da se o idućem zahtjevu neće odlučivati sve dok se pravomoćno ne odluči o zahtjevu iz prethodnog stadija.⁹³ U situaciji kada je, radi pribavljanja podataka pokrenuta ovrha, tužitelj nema pravnog interesa da sud krene u rješavanje o glavnom zahtjevu sve dok je ovršni postupak u tijeku.⁹⁴

Specifikacija tužbenog zahtjeva ne smatra se preinakom ili povlačenjem tužbenog zahtjeva jer je glavni zahtjev, iako nespecificiran, od početka bio pravno valjan.⁹⁵ Zahtjev za isplatu postaje pravno relevantan i prekida zastaru podnošenjem tužbe, bez obzira što je tužitelj, specifikacijom tužbenog zahtjeva, smanjio njegov iznos, za tako smanjeni iznos zastara se prekida.⁹⁶ U slučaju povećanja tužbenog zahtjeva, zastara se prekida povećanjem tužbenog zahtjeva, kao i u hrvatskom pravu.⁹⁷

U bogatoj njemačkoj praksi, postavilo se i pitanje odlučivanja o stupnjevitoj tužbi u žalbenom postupku. Kako će odlučivati žalbeni sud, nakon što je u prvostupanjskom postupku manifestacijski zahtjev usvojen te na temelju njega donesena prvostupanjska presuda, a žalitelj

⁸⁸ MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. Aufl. 2020, ZPO § 254 Rn. 20, 21.

⁸⁹ Musielak/Voit/Foerste, 21. Aufl. 2024, ZPO § 254 Rn. 4, 5.

⁹⁰ Tako u svojoj odluci Savezni vrhovni sud XII ZB 522/14 od 19. studenog 2014.

⁹¹ Tako u svojoj odluci Savezni vrhovni sud VIII ZR 62/09 od 16. lipnja 2010.

⁹² Tako u svojoj odluci Viši regionalni sud u Stuttgartu 16 WF 457/89 od 21. prosinca 1989.

⁹³ Tako u svojoj odluci Savezni vrhovni sud XII ZB 522/14 od 19. studenog 2014.

⁹⁴ Tako u svojoj odluci Viši regionalni sud u Stuttgartu 13 W 24/12 od 23. svibnja 2012.

⁹⁵ MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. izdanje 2020., ZPO § 254 Rn.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. Aufl. 2020, ZPO § 254 Rn. 17-19.

osporava samo odluku o glavnom zahtjevu? Ako je manifestacijski zahtjev prihvaćen u prvostupanjskom postupku, a žalbeni sud zauzme drugačije stajalište – i ospori obvezu isplate, žalbeni sud može odbiti cijelu stupnjevitu tužbu.⁹⁸ Ovo stajalište je sporno s obzirom na pravilo da je žalbeni sud vezan žalbenim razlozima navedenim u žalbi (§528 ZPO-a).⁹⁹

Pitanje troškova postupka različito je uređeno nego u hrvatskom pravu. Naime, naknada za rad odvjetnika izračunat će se na temelju najvišeg iznosa koji se pojavljuje u postupku po stupnjevitoj tužbi, čak i ako se naknade odnose na različite faze postupka, a isto vrijedi i za sudske troškove.¹⁰⁰ Dakle, naknade i troškovi se računaju za cijeli postupak, a ne za svaku fazu posebno, kao u hrvatskom pravu. Smatram kako je stajalište njemačkog prava ispravnije, s obzirom na to da bi troškovi postupka trebali odražavati stvarnu vrijednosti spor, a što njemačko pravu i uzima u obzir.

Prilikom usporedbe hrvatskog i njemačkog zakonskog teksta, primjećuje se razlika u osnovi podnošenja manifestacijskog zahtjeva: prema njemačkom pravu, tužitelj može tražiti samo podatke koje mu je tuženik dužan dati na temelju njihovog pravnog odnosa, a prema hrvatskom pravu također se mogu tražiti takvi podaci, ali i oni podaci koji se smatraju zajedničkim za tužitelja i tuženika. U odnosu na njemačko uređenje stupnjevite tužbe, hrvatski zakonodavac dopušta veću fleksibilnost, dok se u njemačkom uređenju susrećemo s trofaznom strukturom¹⁰¹ te je zbog toga postupak krutiji i zahtijeva precizno postupanje suda po zadanim fazama.

5. ZAKLJUČAK

Stupnjevita tužba, uvedena u hrvatsko parnično pravo Novelom ZPP-a iz 2003., pokazala se kao važan pravni institut koji omogućuje učinkovitiju zaštitu tužiteljevih prava u situacijama kada nisu dostupne sve relevantne informacije za precizno određivanje tužbenog zahtjeva. Ovaj institut predstavlja iznimku od pravila da tužbeni zahtjev mora biti precizno određen već prilikom podnošenja tužbe. Svrha stupnjevite tužbe je omogućiti tužitelju da postupno, kroz različite faze, utvrdi osnovanost svojih zahtjeva, počevši od traženja potrebnih informacija ili dokumentacije, sve do konačnog određivanja glavnog zahtjeva.

⁹⁸ Musielak/Voit/Foerste, 21. Aufl. 2024, ZPO § 254 Rn. 8.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Musielak/Voit/Foerste, 21. Aufl. 2024, ZPO § 254 Rn. 9, 10.

¹⁰¹ Rosenberg, Leo; Schwab, Karl Heinz; Gottwald, Peter, Zivilprozessrecht, 16. izdanje, München, 2004., str. 632.

Hrvatski pravni sustav pruža veću fleksibilnost u primjeni stupnjevite tužbe u odnosu na njemački model, što je vidljivo iz šireg spektra informacija koje tužitelj može zatražiti, uključujući i one koje se smatraju zajedničkim za stranke. Ova fleksibilnost omogućava bolje prilagođavanje različitim vrstama sporova, ali istovremeno donosi izazove u praksi.

Sudovi se često susreću s poteškoćama u tumačenju i primjeni stupnjevite tužbe, što dovodi do različitih interpretacija i odluka u sličnim slučajevima. To je posebno izraženo u radnim sporovima i sporovima vezanim uz ništetnost odredbi ugovora o kreditima, kao što su tzv. *CHF krediti*. U tim područjima, stupnjevita tužba je postala nezamjenjiv alat za ostvarivanje prava, no istovremeno su se pojavile nedoumice oko njezine primjene, što ukazuje na potrebu za daljnjim razvojem i usklađivanjem sudske prakse.

Jedan od ključnih izazova u primjeni odredbi o stupnjevitoj tužbi je interpretacija sudova u vezi s urednošću podnesenih tužbi. Naime, tužitelj mora dokazati da mu tuženik odbija dati potrebne podatke za specificiranje tužbenog zahtjeva, što može dovesti do različitih tumačenja o tome što znači „nedostupnost podataka“. Sudovi često moraju balansirati između zaštite tužiteljevih prava i sprječavanja zlouporabe procesnih ovlasti, što dodatno komplicira primjenu ovog instituta.

Osim toga, sudovi se suočavaju s pitanjem pravne prirode podataka koje tužitelj traži od tuženika. Pitanje što se smatra zajedničkim podatkom za obje strane često je predmet rasprave, a sudska praksa pokazuje različite pristupe u određivanju što tuženik mora pružiti. Na primjer, podaci o radnom vremenu ili plaćama u radnim sporovima mogu se smatrati zajedničkim, dok u drugim vrstama sporova to možda neće biti slučaj. Stoga je nužno dodatno razjasniti kriterije za određivanje koji podaci se mogu tražiti u okviru stupnjevite tužbe.

Posebno značenje stupnjevita tužba ima u zaštiti prava potrošača, osobito u sporovima vezanim uz ugovore o kreditu. U tzv. slučaju Franak, stupnjevita tužba je omogućila tužiteljima, korisnicima CHF kredita, da na efikasan način traže povrat preplaćenih iznosa nakon što im tuženici dostave potrebne informacije. Ovaj primjer jasno pokazuje kako stupnjevita tužba može biti snažan alat u zaštiti potrošača, omogućujući im da ostvaruju svoja prava i kada su suočeni s moćnim protivnicima, poput kreditnih institucija.

Kako bi ovaj institut ostvario svoj puni potencijal, potrebno je dodatno usklađivanje sudske prakse i pojašnjenje određenih aspekata zakonskog uređenja. Međutim, odredba čl. 186.b ZPP-a pokazuje se izuzetno složenom, a detaljno normiranje ne donosi uvijek bolja rješenja u praksi. Previše složene zakonske odredbe mogu otežati njihovu primjenu i usporiti

ostvarenje prava na pravično suđenje i učinkovitu pravnu zaštitu, koja su ključna za svakog građanina. Stupnjevita tužba može značajno pridonijeti ostvarenju tih prava, ali samo uz jasno i funkcionalno normiranje te dosljednu primjenu zakonskih pravila u praksi.

6. LITERATURA

Knjige i članci

Čizmić, J. (2007). Preinaka tužbe. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 28 (1),

Šago, D., Troškovi parničnog postupka u slučaju djelomičnog uspjeha u sporu, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 42, br. 2

Dika, Mihajlo *Građansko parnično pravo*, VI, Tužba. Zagreb: Narodne novine, 2009.

Ivo Grbin: Nove vrste tužbi i odluka u parničnom postupku, *Pravo u gospodarstvu*,

Dika, Mihajlo, Naknada troškova u slučaju povlačenja tužbe i odricanja od tužbenog zahtjeva prema noveliranom zakonu o parničnom postupku, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 41, br. 1,

Dika, Mihajlo, O rješenju u parničnom postupku *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (1991) v. 33, br. 1,

Martin Schwab, *Zivilprozessrecht* (5. Auflage), C.F. Müller.

Mladen Pavlović: Manifestacijska stupnjevita tužba i tužba vjerovnika prije dospelosti njegove tražbine, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 56, 4/2019, str. 923-944.

Mladen Pavlović: Stupnjevita tužba i poteškoće u ovrsi, *Ius-info*, 18.12.2020.

MüKoZPO/Becker-Eberhard, 6. izdanje 2020

Musielak/Voit/Foerste, 21. Aufl. 2024

P. Klarić, M. Vedriš: *Građansko pravo* (XIV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, srpanj, 2014.),

Pavlović M., Objektivno i subjektivno preinačenje tužbe, *Hrvatska pravna revija*, 2001., br. 5, Rosenberg, Leo; Schwab, Karl Heinz; Gottwald, Peter, *Zivilprozessrecht*, 16. izdanje, München, 2004.,

Slađana Aras Kramar i Bože Jović, 'Nove činjenice i dokazi u parničnom postupku' (2015)

Švedl Blažeka, V. (2022). Neka pitanja vezana za postupanje po stupnjevitoj tužbi u sudskoj praksi hrvatskih sudova. *Pravni vjesnik*, 38 (3-4), 183-201.

Triva, S. (1990). Pravne posljedice (ne)pravilne primjene odredbe o pružanju pomoći nekoj stranci u parničnom postupku. *Uporedno pomorsko pravo*, 32 (127-128), 215-224

Triva, Siniša i Dika, Mihajlo: Građansko parnično procesno pravo, VII izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004.

Uzleac, Alan: Pravo na pošteno suđenje: opći i građanskopravni aspekti čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, 2010.

Propisi

Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN MU br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17).

Ovršni zakon (NN 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24)

Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).

Zakon o parničnom postupku (NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23).

Zakona o kreditnim institucijama (NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19)

Zakona o obveznim odnosima (NN br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23)

Sudska praksa

Općinski građanski sud u Zagrebu P-9804/2019 od 16. prosinca 2019.

Općinski građanski sud u Zagrebu P-9804/2019-24 od 29. prosinca 2022.

Općinski građanski sud u Zagrebu P-9804/2019-31 od 11. ožujka 2024

Općinski radni sud u Zagrebu Pr-4124/2021-4 od 2. ožujka 2021

Općinski sud u Splitu Pr-120/18 od 13. studenoga 2019.

Savezni vrhovni sud VIII ZR 62/09 od 16. lipnja 2010.

Savezni vrhovni sud XII ZB 522/14 od 19. studenog 2014.

Trgovački sud u Zagrebu P-392/2017-33 od 3. travnja 2023

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske Pž 2316/2023-2 od 11. srpnja 2023.

Viši regionalni sud u Stuttgartu 13 W 24/12 od 23. svibnja 2012.

Viši regionalni sud u Stuttgartu 16 WF 457/89 od 21. prosinca 1989.

Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 412/2021-2 od 28. ožujka 2023.

Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 488/2022-2 od 4. listopada 2022.

Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 589/2021-2 od 11. listopada 2022.

Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 664/2023-2 od 3. travnja 2024.

Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 677/2021-2 od 2. veljače 2022.

Županijski sud u Dubrovniku Gž 1106/2021-2 od 12. siječnja 2022.

Županijski sud u Puli Gž-1521/2021-2 od 28. prosinca 2021.

Županijski sud u Puli Gž-596/2020 od 26. kolovoza 2020.

Županijski sud u Rijeci Gž R-469/2017-2 od 14. prosinca 2017.

Županijski sud u Slavonskom Brodu Gž 383/2021-2 od 17. svibnja 2021

Županijski sud u Splitu Gž R-331/2020-2 od 12. svibnja 2020

Županijski sud u Splitu Gž R-8/2020-2 od 20. veljače 2020.

Županijski sud u Splitu Gž-1199/2019 od 15. prosinca 2019.

Županijski sud u Varaždinu Gž Ovr 664/2018-2 od 26. listopada 2018.

Županijski sud u Varaždinu Gž Ovr 706/2022-2 17. siječnja 2023.

Županijski sud u Varaždinu Gž.1022/10-2 od 19. listopada 2010.

Županijski sud u Vukovaru Gž-52/2020-2 od 10. veljače 2020.

Županijski sud u Zagrebu Gž R-2293/2021-2 od 20. rujna 2021.

Županijski sud u Zagrebu Gž-1241/20 od 5. lipnja 2020.

Izvori s interneta

Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 2003.
<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//47.%20-%2011.pdf>